УДК 338.24.

https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-5(5)-472-481

Мельник Вячеслав Вікторович к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і соціально-поведінкових наук, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, б.2, м. Умань, 20300, тел.: (047) 443-20-80, https://orcid.org/0000-0002-2856-4983

ХАРАКТЕРИСТИКА ESG-ПРИНЦИПІВ, ЯК ПЕРСПЕКТИВА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті визначено що за останні роки зросло усвідомлення того, що певні корпоративні ризики, як екологічні, соціальні практики та корпоративне управління, можуть суттєво впливати на вартість підприємства, його конкурентоспроможність та стратегію розвитку в довгостроковій перспективі. Сьогодні світ об'єднується для рішення глобальних проблем сучасності, вирішити які можливо через впровадження новітніх технологій та прогресивного підходу до оцінки бізнесу.

Глобальна пандемія започаткувала «нову нормальність», назавжди змінивши те, як ми працюємо, навчаємося та здійснюємо покупки. У той же час кліматична криза загострюється і стає визначальною проблемою нашого часу. На цьому тлі інвестори, співробітники, клієнти та інші зацікавлені сторони закликають компанії виконувати свої зобов'язання щодо вирішення системних проблем і позитивного впливу на людей і планету.

Більше недостатньо виплачувати символічний щорічний внесок за шкоду навколишньому середовищу. Зацікавлені сторони очікують, що корпоративна відповідальність буде інтегрованою, пов'язаною та прозорою в усьому бізнесі. Щоб вибрати компанію для інвестування, інвестор оцінює ESG-ризики. Чим більше значних ризиків виявить інвестор, тим більша ймовірність втрат. На сучасному етапі розвитку суспільства від підприємств потрібно запровадження принципово нових елементів управління, спрямованих як підвищення соціальної відповідальності бізнесу та вдосконалення управлінського процесу загалом, але також на збереження екології та зниження негативного впливу на навколишнє середовище

Наведений аналіз актуальних аспектів формування та реалізації стратегій не є вичерпним, але змушує пам'ятати що стратегія – це не тільки план, а й перспектива, і поведінковий патерн. Виокремлені аспекти можуть використовуватися в різних іпостасях стратегій, як маскуючи реальні наміри, так і служачи цілям залучення як працівників,так і відданих клієнтів – представників молодого покоління. Компанії, які раніше зрозуміють, як

правильно використовувати ці аспекти собі на благо, стануть лідерами завтра. В роботі визначено послідовні кроки що допоможуть організації визначитися із стратегією ESG.

Встановлено що ефективна стратегія ESG дозволить організації створити міцну основу для встановлення відповідних політик і процедур, які відповідають звітності та законодавчим вимогам, водночас підкреслюючи відповідальний підхід до зміни клімату, добробуту зацікавлених сторін і вимог до управління.

Ключові слова: ESG, корпоративні ризики, екологічні практики, соціальні практики, корпоративне управління, стратегія, сталий розвиток, виклики, цілі, концепція.

Melnik Viacheslav Viktorovuch Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Economics and socio-behavioral sciences Department**,** Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University**,** St. Sadova, b.2, Uman, 20300 tel.:(047) 443-20-80, https://orcid.org/0000-0001-9223-8646

CHARACTERISTICS OF ESG PRINCIPLES AS A PERSPECTIVE FOR BUSINESS IN UKRAINE

Abstract. The article defines that in recent years, the realization that certain corporate risks, such as environmental, social practices and corporate governance, can significantly affect the value of the enterprise, its competitiveness and development strategy in the long run. Today, the world is united to solve global problems of the present, which can be solved through the introduction of the latest technologies and a progressive approach to business assessment.

The global pandemic has ushered in a «new normal», forever changing the way we work, learn, and shop. At the same time, the climate crisis is intensifying and becoming a defining problem of our time. Against this backdrop, investors, employees, customers and other stakeholders are calling on companies to fulfill their commitments to address systemic challenges and positively impact people and the planet.

It is no longer enough to pay a symbolic annual fee for environmental damage. Stakeholders expect corporate responsibility to be integrated, connected and transparent across the business. To choose a company to invest in, an investor evaluates ESG risks. The more significant risks an investor identifies, the greater the probability of losses. At the current stage of society's development, enterprises need to introduce fundamentally new elements of management, aimed at increasing the social responsibility of business and improving the management process in general, but also at preserving ecology and reducing the negative impact on the environment. The above analysis of current aspects of strategy formation and implementation is

not exhaustive. but makes you remember that strategy is not only a plan, but also a perspective and a behavioral pattern.

The highlighted aspects can be used in various guises of strategies, both masking real intentions and serving the purpose of attracting both employees and loyal customers – representatives of the younger generation. Companies that understand early on how to use these aspects to their advantage will become tomorrow's leaders. The work defines successive steps that will help the organization decide on an ESG strategy. It has been established that an effective ESG strategy will allow an organization to create a solid foundation for establishing appropriate policies and procedures that meet reporting and legal requirements, while emphasizing a responsible approach to climate change, stakeholder welfare and governance requirements.

Keywords: ESG, corporate risks, environmental practices, social practices, corporate governance, strategy, sustainable development, challenges, goals, concept.

В ті часи все ще не було розуміння навіщо потрібно витрачати ресурси на підтримку, а тим не менш планувати такі пожертви на постійній основі, тобто відходити від благодійності до соціальної відповідальності підприємств. В цей час Девіс К. у своїй праці “Чи може собі бізнес дозволити ігнорувати соціальну відповідальність?” акцентує на тому, як важливо планувати соціальну відповідальність для бізнесу і відійти від націленості на суто фінансову вигоду, усвідомлюючи соціальний вплив прийнятих компанією рішень [15, с.64].

Постановка проблеми. Ще до початку війни в Україні глобальним бізнес - світом почала розвиватися та зростати концепція ведення бізнесу на підставі принципів ESG (ESG — environment, social and governance — екологічна, соціальна та управлінська стійкість).Тоб то поступово на перший план під час оцінки перспектив і ризиків компаній вже виходять ESG-принципи або принципи організації відповідального інвестування ведення бізнесу які перестали бути просто модним трендом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування ESG бізнес-середовища досліджували у своїх працях чимало науковців. Серед українських авторів проблематику вивчали В. Жмайлов, О. Степанова, В. Воробей, М. Саприкіна та низка інших дослідників, зокрема М. М. Буднік, Л. О.Бобко, І.С. Біла, В.П. Головащенко, Л. М.Єфіменко, А. В.Мазяр, Н.І. Насікан, А.В. Сидорова, Н.Я.Яневич тощо. Проблематику соціально відповідального інвестування досліджували такі зарубіжні вчені, як Р. Барбер, К. Бахтараева, Д. Глушков, Дж. Дреблоу, Д. Рифкін, М. Капманейл, Р. Спаркс, К. Дж. Коутон, П. Остхоф, М Кузнецова, С. Парапорт, М. Стетман, А. Трегуб, Х. Харрісон, Дж. Хенкок та інші, праці

яких присвячені оцінці динамічних трансформацій в системі соціально відповідального інвестування. Проте більшість аспектів соціальної відповідальності в інвестиційній політиці компаній та інституційних інвесторів залишилися нерозкритими. А також рівень проникнення міжнародних соціально відповідальних стандартів та рекомендацій в українське бізнес-середовище є недостатнім. Як наслідок додаткового вивчення потребують питання, пов'язані з узагальненням досвіду та визначенням причин, що перешкоджають українським суб'єктам впроваджувати передові практики.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Розглянути та проаналізувати основи ведення бізнесу на підставі принципів ESG національним бізнес-середовищем, які безпосередньо представлені діяльністю суб'єктів господарювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. В найбільш узагальнюючому вигляді всі види соціально-відповідальних інвестицій, здійснення яких базується на врахуванні критерію ESG (досягнення бажаних екологічних, соціальних ефектів, завдань корпоративного управління), можна згрупувати за чотирма основними напрямками, що безпосередньо відображають цільову спрямованість таких інвестицій, а саме :

- «Esg» інвестиції (E – environmental) – група соціально-відповідальних інвестицій, які передбачають досягнення позитивного екологічного ефекту;
- «eSg» інвестиції (S – social) – група соціально-відповідальних інвестицій, критерієм реалізації яких є досягнення цілей соціального характеру;
- «esG» інвестиції (G – governance) – група соціально-відповідальних інвестицій, центральне місце при здійсненні яких займає критерій корпоративного управління на підприємстві – рівня залучення стейкхолдерів до процесів прийняття управлінських рішень, ступінь впливу акціонерів на формування пріоритетів розвитку компанії, а також прозорість її діяльності в сфері соціально-відповідальних інвестицій.
- «ESG» інвестиції – крос-галузевий підхід до здійснення соціально-відповідальних інвестицій, який характеризується комплексним врахуванням як фінансових показників інвестиційної діяльності, так і створюваних нею ефектів соціального, екологічного чи іншого характеру [8].

В сучасних глобалізаційних умовах при визначенні перспектив соціальної та економічної політики головною характеристикою оптимального поєднання цілей, засобів і результатів діяльності визначають сталий розвиток. Іншими словами пояснюється усвідомленням світовою спільнотою необхідності забезпечити узгодження інтересів сучасності і майбутнього поколінь, при умові, що економічне зростання здійснюється на принципах раціональності, враховуючи обмеженість існуючих ресурсів та зростаючих суспільних потреб.

Взагалі про зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища перші згадки є ще у наукових працях В. І. Вернадського про ноосферу (початок минулого сторіччя), декларації першої конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.) а також інших документах.

Автором поняття "сталий розвиток" в сучасному розумінні є прем'єр-міністр Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка вперше сформулювала його у 1987 р. у звіті Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку "Наше спільне майбутнє". Відповідно до її визначення, сталим є такий розвиток, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби. При цьому сталий розвиток являє собою не законсервований стан гармонії, а динамічний процес змін, у якому масштаби експлуатації ресурсів, напрям капіталовкладень, орієнтація технічного розвитку та інституційні зміни узгоджуються із нинішніми і майбутніми потребами. Варто зазначити, що за визначенням ООН, поняття розвитку не тотожне простому зростанню, а передбачає насамперед вдосконалення та всебічні якісні зміни [3, с. 17].

Мова йде про пошук реальних шляхів підвищення ефективності управління, що вимагає наукового обґрунтування орієнтирів державної політики у контексті сталого розвитку суспільства. Останніми роками екологічні загрози які пов'язані з погіршенням стану довкілля, зміною клімату посіли одні з перших позиції серед ризиків світового розвитку.

Ще у 2015 році на Саміті ООН затверджено 17 Цілей сталого розвитку, які набули чинності із січня 2016 року. Упродовж п'ятнадцяти років держави з різним рівнем доходу спрямовують свої зусилля на подолання бідності, боротьбу з нерівністю та на усунення негативного впливу на клімат. Усі 17 Цілей сталого розвитку не є юридично обов'язковими, кожна держава може вибрати для себе пріоритетні завдання або адаптувати їх. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу його забезпечення й розробила власні показники, за якими відстежується, наскільки вона виконує поставлені цілі.

Україна, як і інші члени ООН, розпочала роботу зі встановлення цілей сталого розвитку на 2016–2030 рр., відповідних завдань та показників для моніторингу їх досягнення. Очікується, що визначені цілі сталого розвитку становитимуть нову систему взаємоузгоджених управлінських заходів за економічними, соціальними та екологічними вимірами. Інтеграція зусиль щодо збалансованого економічного зростання, прагнення до соціальної справедливості та раціонального природокористування потребують глибоких соціально-економічних перетворень та нових підходів до можливостей глобального партнерства [13].

Принципами адаптації з використанням ESG-орієнтирів (Environmental, Social and Governance) відповідно до положень міжнародних угод і документів про сталий розвиток та соціальну відповідальність (Глобальний договір ООН (UNGC), про цілі сталого розвитку (SDGs), принципи: екватора (EP), відповідальних інвестицій (PRI), екологічного, соціального й корпоративного управління (ESG), потрійна нижня лінія (3BL) – люди, планета, прибуток) є такі [4]:

– дотримання рівності та справедливості з урахуванням соціальних та екологічних пріоритетів;

– високий рівень науково-технічного та інноваційного розвитку економіки;

– підтримання стабільного виробництва й високого рівня споживання.

Соціальна орієнтація сталого розвитку ґрунтується на повазі до всіх прав людини та основних свобод, зокрема до прав на розвиток, відкритості, ефективної участі громадськості у всіх сферах соціальної взаємодії.

Сучасне економічне середовище характеризується наявністю перетину інтересів суспільства та окремих суб'єктів господарювання яке виявляється у формуванні спільної для них вартості або цінності, що полягає у одночасному забезпеченні високих фінансових результатів підприємств та забезпечення ними соціальних, екологічних, етичних, економічних вимог до інвестиційних перетворень. [1]

Основою управління створенням такої спільної вартості в сучасній економічній та інвестиційній теорії стала концепція «values-based investing» – інвестування на основі вартісного підходу, яка базується на застосуванні ESG критерію (E – «environmental», S – «social», G – «governance»), тобто врахування завдань екологічного, соціального розвитку та корпоративного управління при прийнятті інвестиційних рішень на ряду із аналізом фінансових показників та досягненням бажаного рівня дохідності вкладень [8].

На думку Л. Єфіменко «… українські компанії вже сьогодні зобов'язані переорієнтувати свою політику відповідно до соціальної відповідальності, враховуючи інтереси держави і суспільства. По суті, в одній зв'язці повинні йти уряд країни, бізнес, місцева влада і громадський сектор. При цьому важливо, щоб держава сприяла цьому і створювала умови для розвитку соціально відповідального бізнесу і сприятливого інвестиційного клімату. Адже соціальні інвестиції – системна, довгострокова діяльність, спрямована на розвиток перспективних напрямів, створення або підтримку елементів соціальної інфраструктури, в результаті призводить до якісної зміни (поліпшення) соціального середовища. І, звичайно ж, мета цих вкладень – підвищення рівня життя громадян і зниження суспільної напруги» [9, с.180].

Результати проведені на базі світового та вітчизняного досвіду дослідження Л. Бобко та А. Мазяр доводять, що в сучасних реаліях одним з

найважливіших чинників економічного розвитку підприємства стає корпоративна соціальна відповідальність, яка сприяє не лише покращенню його іміджу, але й забезпечує економічне зростання та конкурентну перевагу на довгострокову перспективу. Доведено, що важливим кроком на шляху виконання положень глобальних ініціатив є виконання Цілей сталого розвитку України, для чого необхідна популяризація концепції корпоративної соціальної відповідальності з одночасною розробкою соціальних, економічних та інституційних інструментів, способів, засобів для заохочення підприємства до виконання соціально відповідальної діяльності[2].

Н.Я. Яневич формулює соціальні інвестиції як довготермінові вкладення фінансових ресурсів в об'єкти соціальної сфери з метою покращання якості життя людей [14]. Таке загальне визначення підкреслює довгий термін соціальних інвестицій, що є однією із визначальних їх характеристик, але потребує уточнення об'єктів соціальної сфери.

А.П. Шихвердієв та А.В. Сєряков під соціальними інвестиціями розуміють вкладення, корисний ефект від яких поширюється як на суспільство, так і на компанію [14]. На нашу думку, таке трактування потребує уточнення форми, об'єкта вкладення, мети.

Таким чином, вітчизняні науковці розглядають соціальні інвестиції, з одного боку, у контексті корпоративної соціальної відповідальності, під якою розуміють соціальну діяльність підприємства, спрямовану на зовнішнє середовище з метою створення сприятливого іміджу в очах громадянського суспільства та надання соціальних благ працівникам підприємства; а з іншого – як інвестиції у людський капітал, що сприяють підвищенню професійної кваліфікації та покращанню продуктивних здібностей людини і, тим самим, збільшують продуктивність праці. До інвестицій у людський капітал відносять: витрати на освіту протягом життя, охорону здоров'я, виховання гуманітарних складових людського капіталу, посилення мотивації працівників, міграцію працівників, пошук економічно важливої інформації [16].

М. Дем'янчук, В. Котлубай та Є. Рединa, зазначають, що в Україні в умовах трансформації розвитку бізнесу, поглиблення процесів глобалізації й загострення конкуренції соціально відповідальне інвестування набуває все більшого поширення. Іноземні бізнес-структури висвітлюють, що на сучасному етапі розвитку суспільства соціально-відповідальне інвестування як цілеспрямоване вкладення ресурсів у розв'язання соціальних проблем, є запорукою забезпечення збалансованого динамічного розвитку, зростання конкурентних переваг. Головне, що від обсягу соціально-відповідальних інвестицій, їх видів та напрямів спрямування залежить можливість реалізації бізнес-структурами соціальної функції, участь у досягненні суттєвих якісних змін і соціальній життєдіяльності всього суспільства[7, с.143].

Згідно з Міжнародним стандартом із соціальної відповідальності ISO 26000, який впроваджено у тому числі і в Україні, соціальна відповідальність – це відповідальність організації за вплив рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорої та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвиткові, у т.ч. здоров'ю і добробуту суспільства; зважає на очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність організації та практикується в її відносинах [14; 10].

Деякі науковці зазначають існуюче протиріччя між соціальними та економічними цілями підприємства, необхідністю знаходження балансу, оптимального співвідношення між цими видами діяльності. Але ми вважаємо, що для досягнення сталого розвитку кожного підприємства та країни в цілому цільову функцію треба визначати дещо іншим чином: використання соціально відповідальних інвестицій як інструменту підвищення рівня капіталізації підприємства, добробуту власників, сталого розвитку країни. Це знаходить відображення і в міжнародній практиці, наприклад, у концептуальних підходах до розвитку корпоративної політики Міжнародної організації роботодавців [11, с.122].

Протягом останніх 20 років екологічні, соціальні та управлінські аспекти (ESG-аспекти) набувають все більшої актуальності як в дослідній, так і практичній діяльності компаній, організацій, установ. Особливе поширення процеси соціально відповідального інвестування спостерігається в розвинених країнах, вони суттєво підтримуються міжнародними організаціями, фінансовими консультантами та інституційними інвесторами. Станом на початок 2014 р. обсяг глобального ринку соціально відповідального інвестування оцінювався у 21,4 млрд дол., що більше майже у 2 рази порівняно з 2012 р. [5].

Отже, приходимо до висновку, що ESG-інвестування у світовій практиці, насамперед, розглядається як відповідальне інвестування, яке:

– доповнює теорію управління активами і не означає відмову від основних концепцій;

– дозволяє глибше зрозуміти, як буде створюватися вартість в майбутньому з використанням ESGпринципів;

– враховує різні зацікавлені сторони відповідно до того, як розвиваються компанії.

Натомість український бізнес не готовий до ESG-інвестування. Однак варто зрозуміти, що наразі активно зростає група ESG-інвесторів, які працюють виключно зі «стійкими» компаніями. Вони все голосніше заявляють про інтереси інвестування капіталу за ESG-принципами, визначеними ООН. Тож, сьогодні інтерес інвесторів до бізнесу залежить не лише від очікуваних фінансових результатів, а й від його ESG-активності [6].

Висновки за результатами дослідження. Отже сучасній ринок проявив ініціативу, що до впровадження новітніх важелів в організації бізнесової діяльності, таких як ESG-принципів, щоб сприяти ефективній взаємодії юредичних чи фізчних осіб та потенційних інвесторів. Тоб то в майбутній перспективі кожен працівник зрозуміє що сучасні компанії в тому числі і українські, які здійснюють свою діяльність на принципах ESG, будуть мати переваги і дбати про зростання заробітної плати працівників. Сьогодні ж така реальність повязана з компаніями які позіціонують себе з глобальними ринками і які в повній мірі переймаються постулатами концепції сталого розвитку.

Література:

1. Baron J. What is socially innovative investing? The search for companies that do good and do well [Electronic resource]. *U.S. Trust. Bank of AmericaCorporation*. 2014.URL:http://www.ustrust.com/publish/content/application/pdf/GWMOL/USTp_ARVP5FL B_2015-06.pdf

2. Бобко Л. О., Мазяр А. В. Проблеми корпоративної соціальної відповідальності в Україні. *Ефективна економіка*, 2019 № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7043

3. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку. *Оксфорд* : Оксфорд Юніверсіті Пресс, 1987. 125 с.

4. Буднік М. М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: *автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.01*. Харків, 2012. 19 с.

5. Global sustainable investment review, 2014/GSIA. *GSIA*, 2015. URL: http://www.gsi-alliance.org/wp content/uploads/2015/02/GSIA_Review_download.pdf

6. Глущенко А. ESG-звітність: ключ до серця інвестора [Електронний ресурс]. URL:: https://eba.com.ua/esg-zvitnist-klyuch-do-sertsya-investora/

7. Дем'янчук М., Котлубай В., Рединa С. Соціально-відповідальне інвестування як фактор збалансованого розвитку підприємств. *Institutional development mechanisms of the financial system of the national economy: collective monograph.* Batumi: Publishing House "Kalmosani", 2020. С.136-154.

8. European Responsible Investing Fund Survey 2015 [Electronicc resource]. *KPMG International Cooperative*. 2015. URL:: http://www.kpmg.com/LU/en/IssuesAndInsights/Articlespublications/Documents/BrochureEuropean-Responsible-Investing-Fund-Survey-20150402.pdf

9. Єфіменко, Л. М. Розвиток соціально відповідального інвестування як шлях реалізації нової української політики. Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування: *тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Мелітополь*.2019. 179– 181.

10. Концепція Національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні URL: http://www.svb.org.ua/publications/kontseptsiya-natsionalnoistrategii-sotsialnoi-vidpovidalnosti-biznesu

11. Буковинської М.П. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: монографія. К.: ЦП «Компринт», 2015. С. 297.

12. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. *Центр Разумкова*, 2019. 316 с.

13. Міжнародне керівництво-стандарт із соціальної відповідальності ISO –26000 – URL: http://www.iso.org/iso/ru/home/standards/iso26000.htm

14. Цілі сталого розвитку / Офіційний сайт ООН в Україні. Режим доступу : http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia

15. Ткач К. І. Еволюційні аспекти формування суті корпоративної соціальної відповідальності. *Економіка, управління, фінанси: теорія та практика: міжнар. наук.-практ. конф.,* Херсон: Видавничий дім "Гельветика", 2013. С. 63–66.

16. Яневич Н.Я. Соціальні інвестиції: сутність і класифікація. URL: http://www.vuzllib.su

References:

1. Baron J. (2014). What is socially innovative investing? The search for companies that do good and do well. *U.S. Trust. Bank of AmericaCorporation.U.S.Trust.BankofAmerica Corporation.*.4p.URL:http://www.ustrust.com/publish/content/application/pdf/GWMOL/USTp_ ARVP5FL B_2015-06.pdf[in England].

2. Bobko L.O., Mazyar A.V. (2019). Problemy korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti v Ukraini. [Problems of corporate social responsibility in Ukraine]:. *Efficient economy*, No.5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7043 [in Ukrainian].

3. Brundland G. (1987). Nashe spilne maibutnie: Mizhnarodna komisiia z navkolyshnoho seredovyshcha i rozvytku. [Our common future: International commission on environment and development]: *Oxford: Oxford University Press,*. 125 p. [in England].

4. Budnik M. M. (2012). Adaptatsiia promyslovykh pidpryiemstv do rynkovykh umov hospodariuvannia [Adaptation of industrial enterprises to market conditions of management]: *autoref. thesis for candidate economy* Sciences: specialist 08.06.01. Kharkiv, 19 c. *Candidate's thesis*. Kharkiv [inUkrainian].

5. Global sustainable investment review, (2015). GSIA, URL: http://www.gsi-alliance.org/ wp-content/uploads/2015/02/GSIA_Review_download.pdf[in England].

6. Gluschenko A. (2021). ESG-zvitnist: kliuch do sertsia investora. [ESG-report: the key to investor's heart]: URL:: https://eba.com.ua/esg-zvitnist-klyuch-do-sertsya-investora/[in Ukrainian].

7. Demyanchuk M., Kotlubai V., Redina S. (2020). Sotsialno-vidpovidalne investuvannia yak faktor zbalansovanoho rozvytku pidpryiemstv. [Socially responsible investing as a factor in the balanced development of enterprises]. *Institutional development mechanisms of the financial system of the national economy: Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – collective monograph.* Batumi: Publishing House "Kalmosani", C.136-154. [in Georgia].

8. European Responsible Investing Fund Survey (2015). // *KPMG International Cooperative*.. URL:: http://www.kpmg.com/LU/en/IssuesAndInsights/Articlespublications/Documents/Brochure European-Responsible-Investing-Fund-Survey-20150402.pdf[in England].

9. Yefimenko, L. M. (2019). Rozvytok sotsialno vidpovidalnoho investuvannia yak shliakh realizatsii novoi ukrainskoi polityky. [The development of socially responsible investment as a way to implement the new Ukrainian policy]. Public management in the coordinate system: democracy, decentralization, local self-government*: Mizhnar. nauk.-prakt. konf.– theses of reports of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Melitopol,* 179– 181. [in Ukrainian].

10. Concept of the National strategy of social responsibility of business in Ukraine. URL: http://www.svb.org.ua/publications/kontseptsiya-natsionalnoistrategii-sotsialnoi-vidpovidalnosti-biznesu. [in Ukrainian].

11. Bukovynska M.P. (2015). Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist biznesu: [Corporate social responsibility of business]. *monograph.* K.: CPU "Comprint". P. 297. . [in Ukrainian].

12. Markevich K. (2019). «Zeleni» investytsii u stalomu rozvytku: svitovyi dosvid ta ukrainskyi kontekst. ["Green" investments in sustainable development: world experience and Ukrainian context]. *Razumkov Center*. 316 p. [in Ukrainian].

13. International guidance-standard on social responsibility ISO – 26000 URL: http://www.iso.org/iso/ru/home/standards/iso26000.htm [in Ukrainian].

14. Goals of sustainable development. [Goals of sustainable development]. / Official website of the UN in Ukraine. Access mode: http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia [in Ukrainian].

15. Tkach K. I. (2013). Evoliutsiini aspekty formuvannia suti korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti. [Evolutionary aspects of the formation of the essence of corporate social responsibility]. Economics, management, finance: theory and practice: *Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – international science and practice conference,* Kherson: "Helvetika" Publishing House, P. 63–66. [in Ukrainian].

16. Yanevich N.Ya. Social investments: essence and classification [Social investments: essence and classification].URL: http://www.vuzllib.su[in Ukrainian].